

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

22. september 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — tilnærmelse af lovgivningerne — intellektuel ejendomsret — ophavsret og beslægtede rettigheder — direktiv 2001/29/EF — eneret til reproduktion — undtagelser og indskrænkninger — artikel 5, stk. 2, litra b) — undtagelsen om privatkopiering — rimelig kompensation — indgåelse af privatretlige aftaler for at fastlægge kriterierne for fritagelse for opkrævningen af den rimelige kompensation — tilbagebetaling af kompensationen, der kun kan kræves af den endelige bruger«

I sag C-110/15,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Consiglio di Stato (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Italien) ved afgørelse af 4. december 2014, indgået til Domstolen den 2. marts 2015, i sagen:

Microsoft Mobile Sales International Oy, tidligere Nokia Italia SpA,

Hewlett-Packard Italiana Srl,

Telecom Italia SpA,

Samsung Electronics Italia SpA,

Dell SpA,

Fastweb SpA,

Sony Mobile Communications Italy SpA,

Wind Telecomunicazioni SpA,

mod

Ministero per i beni e le attività culturali (MIBAC),

Società italiana degli autori ed editori (SIAE),

Istituto per la tutela dei diritti degli artisti interpreti esecutori (IMAIE), i likvidation,

Associazione nazionale industrie cinematografiche audiovisive e multimediali (ANICA),

Associazione produttori televisivi (APT),

* Processprog: italiensk.

procesdeltagere:

Assotelecomunicazioni (Asstel),

Vodafone Omnitel NV,

H3G SpA,

Movimento Difesa del Cittadino,

Assoutenti,

Adiconsum,

Cittadinanza Attiva,

Altroconsumo,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilesič (refererende dommer), og dommerne C. Toader, A. Rosas, A. Prechal og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: fuldmægtig L. Carrasco Marco,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 24. februar 2016,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Microsoft Mobile Sales International Oy ved advokati G. Cuonzo og Vincenzo Cerulli Irelli
- Hewlett-Packard Italiana Srl ved advokati A. Clarizia og M. Quattrone
- Telecom Italia SpA ved advokati F. Lattanzi og E. Stajano
- Samsung Electronics Italia SpA ved advokati S. Cassamagnaghi, P. Todaro og E. Raffaelli
- Dell SpA ved advokati L. Mansani og F. Fusco
- Sony Mobile Communications Italy SpA ved advokati G. Cuonzo samt Vincenzo og Vittorio Cerulli Irelli
- Wind Telecomunicazioni SpA ved advokati B. Caravita di Toritto, S. Fiorucci og R. Santi
- Società italiana degli autori ed editori (SIAE) ved advokati M. Siragusa og M. Mandel
- Assotelecomunicazioni (Asstel) ved avvocato M. Libertini
- Altroconsumo ved advokati G. Scorza, D. Reccia og M. Salvati

- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocati dello Stato A. Vitale og S. Fiorentino
 - den franske regering ved D. Colas og D. Segoin, som befuldmægtigede
 - Europa-Kommissionen ved V. Di Bucci og J. Samnadda, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 4. maj 2016, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 5, stk. 2, litra b), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT 2001, L 167, s. 10).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet inden for rammerne af flere tvister mellem på den ene side selskaber, der producerer og markedsfører bl.a. personlige computere, brændere, medier til optagelse, mobiltelefoner og fotografiapparater, og på den anden side Ministero per i beni e le attività culturali e del turismo (ministeriet for kulturelle goder og aktiviteter og tourisme, Italien, herefter »MIBAC«), Società italiana degli autori ed editori (det italienske selskab for ophavsmænd og forlæggere, herefter »SIAE«), Istituto per la tutela dei diritti degli artisti interpreti esecutori (instituttet til beskyttelse af udøvende kunstners rettigheder), i likvidation, Associazione nazionale industrie cinematografiche audiovisive e multimediali (den nationale organisation for biografsektoren, de audiovisuelle sektorer og multimediasektoren) og Associazione produttori televisivi (organisation af tv-producenter) vedrørende den »rimelige kompensation«, der via SIAE skal betales til ophavsmændene til intellektuelle værker for privat reproduktion til eget brug af disse værker.

Retlige rammer

EU-retten

- 3 31., 35. og 38. betragtning til direktiv 2001/29 lyder således:
 - »(31) Det er nødvendigt at bevare en rimelig balance med hensyn til rettigheder og interesser mellem de forskellige kategorier af rettighedshavere og mellem de forskellige kategorier af rettighedshavere og brugere af beskyttede frembringelser. [...]
 - [...]
 - (35) I visse undtagelsestilfælde bør rettighedshavere have en rimelig kompensation for anvendelsen af deres beskyttede værker eller andre beskyttede frembringelser. Når det fastsættes, hvilken form en sådan rimelig kompensation skal have, hvilke nærmere bestemmelser der skal gælde for den, og hvilket omfang den eventuelt skal have, bør der tages hensyn til de særlige omstændigheder i hvert enkelt tilfælde. I forbindelse med vurderingen af disse omstændigheder kan det være relevant som kriterium at lægge til grund, om rettighedshaverne eventuelt har lidt skade som følge af den pågældende handling. [...]
 - [...]

(38) Medlemsstaterne bør have mulighed for at indføre en undtagelse eller indskrænkning med hensyn til retten til reproduktion mod en rimelig kompensation for visse former for reproduktion af lyd-, video- og audiovisuelt materiale til privat brug. Dette kan indebære indførelse af eller fortsat anvendelse af vederlagsordninger som kompensation for rettighedshavernes tab. [...]«

4 Artikel 2 i direktiv 2001/29 med overskriften »Retten til reproduktion« bestemmer:

»Medlemsstaterne indfører en eneret til at tillade eller forbyde direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent reproduktion på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form, helt eller delvis:

- a) for ophavsmænd for så vidt angår deres værker
- b) for udøvende kunstnere for så vidt angår optagelser af deres fremførelser
- c) for fremstillere af fonogrammer for så vidt angår deres fonogrammer
- d) for producenter af den første filmoptagelse for så vidt angår den originale film eller eksemplarer heraf, og
- e) for radio- og fjernsynsforetagender for så vidt angår optagelser af deres udsendelser, hvad enten der er tale om trådbunden eller trådløs transmission, herunder via kabel eller satellit.«

5 Direktivets artikel 5 med overskriften »Undtagelser og indskrænkninger« bestemmer i stk. 2, litra b):

»Medlemsstaterne kan indføre undtagelser fra eller indskrænkninger i den i artikel 2 nævnte ret til reproduktion med hensyn til:

[...]

- b) reproduktioner på ethvert medium foretaget af en fysisk person til privat brug og til formål, der hverken direkte eller indirekte er kommercielle, forudsat at rettighedshaverne modtager en rimelig kompensation, i forbindelse med hvilken der tages hensyn til anvendelse eller ikke-anvendelse af de i artikel 6 nævnte tekniske foranstaltninger på det pågældende værk eller den pågældende frembringelse

[...]«

Italiensk ret

6 Direktiv 2001/29 er blevet gennemført i italiensk ret ved decreto legislativo nr. 68. – Attuazione della direttiva 2001/29/CE sull'armonizzazione di taluni aspetti del diritto d'autore e dei diritti connessi nella società dell'informazione (lovdekret nr. 68 om gennemførelse af direktiv 2001/29/EF om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet) af 9. april 2003 (almindeligt supplement til GURI nr. 87 af 14.4.2003), der ændrede legge nr. 633 – Protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio (lov nr. 633 om beskyttelse af ophavsret og andre rettigheder, der er forbundet med dens udøvelse) af 22. april 1941 (herefter »LDA«), idet dette dekret indførte artikel 71e, 71f og 71g vedrørende »privat reproduktion til eget brug« i denne lov.

7 LDA's artikel 71e, stk. 1, bestemmer:

»Privat reproduktion af fonogrammer og videogrammer på ethvert medium, foretaget af en fysisk person alene til eget brug, er tilladt, forudsat at den sker uden gevinst for øje og til formål, der hverken direkte eller indirekte er kommercielle, samt under overholdelse af de i artikel 102c nævnte tekniske foranstaltninger.«

8 LDA's artikel 71f fastsætter:

»1. Ophavsmænd og fremstillere af fonogrammer samt de oprindelige producenter af audiovisuelle værker, udøvende kunstnere og producenter af videogrammer og de personer, som indtræder i disses rettigheder, har ret til kompensation for privat reproduktion af fonogrammer og videogrammer som omhandlet i artikel 71e. Med hensyn til apparater, der alene er egnede til analog eller digital optagelse af fonogrammer eller videogrammer, består denne kompensation af en andel af den pris, som slutkøberen betaler til forhandleren, idet den nævnte andel for så vidt angår multifunktionelle apparater beregnes på grundlag af prisen for et apparat med tilsvarende egenskaber som den indvendige komponent til optagelse eller – såfremt den nævnte andel ikke kan beregnes – af et fast beløb pr. apparat. Med hensyn til medier til audiovisuel optagelse, eksempelvis analoge medier, digitale medier, faste eller flytbare hukommelser til optagelse af fonogrammer eller videogrammer, udgøres kompensationen af et beløb, der står i forhold til disse mediers optagelsesevne. Med hensyn til systemer til fjernstyret videooptagelse skal kompensationen i dette stykke betales af leverandøren af tjenesteydelsen og stå i forhold til indtjeningen med leveringen heraf.

2. Kompensationen i stk. 1 fastsættes, i overensstemmelse med [EU]-retten og under alle omstændigheder under hensyntagen til retten til reproduktion, ved et dekret fra [MIBAC], som skal vedtages senest den 31. december 2009 efter høring af det udvalg, der er omhandlet i artikel 190, og af de mest repræsentative organisationer for producenterne af de apparater og medier, der er omhandlet i stk. 1. Ved fastsættelsen af kompensationen tages der hensyn til, hvorvidt de i artikel 102c nævnte tekniske foranstaltninger er anvendt samt til betydningen af digital kopiering i forhold til analog kopiering. Dette dekret opdateres hvert tredje år.

3. Kompensationen skal betales af den, der med gevinst for øje producerer apparaterne og medierne i stk. 1 eller indfører disse på statens område. Disse personer skal hvert tredje måned for [SIAE] fremlægge en erklæring, der angiver de foretagne salg og skyldige kompensationer, der skal betales samtidig. Ved manglende betaling af kompensationen hæfter distributøren af apparaterne og medierne til optagelse solidarisk. [...]«

9 LDA's artikel 71g bestemmer:

»1. Den kompensation, der er omhandlet i artikel 71f for apparater og medier til lydoptagelse, betales til [SIAE], som efter fradrag af sine omkostninger sørger for at betale den med en andel på 50% til ophavsmændene og deres retlige efterfølgere og en andel på 50% til fremstillerne af fonogrammer, herunder via de mest repræsentative brancheorganisationer.

2. Fremstillerne af fonogrammer betaler med det samme og under alle omstændigheder inden for seks måneder 50% af den i henhold til stk. 1 modtagne kompensation til de berørte udøvende kunstnere.

3. Den kompensation, der er omhandlet i artikel 71f for apparater og medier til optagelse af videogrammer, betales til [SIAE], som efter fradrag af sine omkostninger, herunder via de mest repræsentative brancheorganisationer, sørger for at betale den med en andel på 30% til ophavsmændene og de resterende 70% i lige andele til producenterne af den første filmoptagelse, producenterne af videogrammer og de udøvende kunstnere. 50% af den kompensation, der betales til udøvende kunstnere, finansierer de aktiviteter og formål, der er beskrevet i artikel 7, stk. 2, i lov nr. 93 af 5. februar 1992.«

- 10 I henhold til LDA's artikel 71f, stk. 2, vedtog MIBAC den 30. december 2009 decreto relativo alla determinazione del compenso per la riproduzione privata di fonogrammi e di videogrammi (dekret vedrørende fastlæggelsen af kompensationen for privat reproduktion af fonogrammer og videogrammer, herefter »dekretet af 30. december 2009«), der består af en enkelt artikel, hvorefter »det tekniske bilag, der udgør en integreret del [af dette] dekret, fastsætter beløbet for kompensationen til den private reproduktion af fonogrammer og videogrammer i medfør af [LDA's] artikel 71f«.
- 11 Artikel 2 i det tekniske bilag til dekretet af 30. december 2009 (herefter »det tekniske bilag«) opregner beløbene for kompensationen for privatkopiering, idet det angiver en liste over 26 kategorier af varer og knytter kompensationsbeløbet til hver af disse.
- 12 Artikel 4 i det tekniske bilag fastsætter:
- »1. [SIAE] fremmer protokoller til en bedre gennemførelse af disse bestemmelser, herunder med henblik på at anvende objektive eller subjektive fritagelser som f.eks. i tilfælde af erhvervsmæssig brug af apparater og medier eller med hensyn til bestemte videospilapparater. Disse protokoller vedtages i samråd med de personer, som er forpligtet til at betale kompensationen for privatkopiering, eller med disses brancheorganisationer.
2. De aftaler, der er indgået før de nævnte bestemmelser, forbliver i kraft indtil vedtagelsen af de protokoller, der er omhandlet i stk. 1.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 13 Sagsøgerne i hovedsagen producerer og markedsfører bl.a. personlige computere, brændere, medier til optagelse, mobiltelefoner og fotografiapparater.
- 14 Disse sagsøgere har ved Tribunale amministrativo regionale del Lazio (den regionale forvaltningsdomstol for Lazio, Italien) anlagt søgsmål med påstand om annullation af dekretet af 30. december 2009. Til støtte for disse søgsmål har de gjort gældende, at den pågældende nationale ordning er i strid med EU-retten, bl.a. på grund af forpligtelsen til at betale afgiften for privatkopiering for personer, der handler med formål, der klart er forskellige fra privatkopiering, bl.a. juridiske personer og personer, der handler med erhvervsmæssige formål. De har endvidere fremhævet, at delegationen af de beføjelser, som MIBAC har tildelt SIAE, der er det organ, som står for den kollektive forvaltning af ophavsrettigheder i Italien, er udtryk for forskelsbehandling, eftersom den nationale ordning giver sidstnævnte beføjelsen til at udpege de personer, som skal fritages for betalingen af afgiften for privatkopiering, samt dem, der har adgang til proceduren for tilbagebetaling af denne afgift, når denne er blevet betalt.
- 15 Tribunale amministrativo regionale del Lazio (den regionale forvaltningsdomstol for Lazio) gav ikke sagsøgerne medhold i søgsmålene.
- 16 Sagsøgerne i hovedsagen har appelleret den afgørelse, hvormed de ikke blev givet medhold, til Consiglio di Stato (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Italien), som, idet denne ret er i tvivl om den fortolkning, der i den sammenhæng skal foretages af artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29, har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Er EU-retten – og navnlig 31. betragtning til og artikel 5, stk. 2, litra b), i [direktiv 2001/29] – til hinder for en national ordning, såsom artikel 71e i [LDA], sammenholdt med artikel 4 i det [tekniske bilag], der med hensyn til medier og apparater erhvervet til formål, der klart er forskellige fra privatkopiering – dvs. alene til erhvervsmæssig brug – overlader fastsættelsen af kriterier for afgiftsfritagelse ex ante til privatretlig forhandling – med andre ord »fri forhandling«

– i særdeleshed hvad angår »gennemførelsesprotokollerne« i ovennævnte artikel 4, [uden at fastsætte] almindelige bestemmelser og nogen form for sikring af ligebehandling af SIAE og de personer, som er forpligtet til at betale kompensationen, eller disses brancheorganisationer?

- 2) Er EU-retten – og navnlig 31. betragtning til og artikel 5, stk. 2, litra b), i [direktiv 2001/29] – til hinder for en national ordning, (såsom artikel 71e i [den italienske lov om ophavsret], sammenholdt med [dekretet af 30. december 2009] og SIAE's anvisninger om tilbagebetaling), der med hensyn til medier og apparater erhvervet til formål, der klart er forskellige fra privatkopiering – dvs. alene til erhvervsmæssig brug – bestemmer, at anmodningen om tilbagebetaling kun kan indgives af den endelige bruger og ikke af producenten af medier og apparater?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten

- 17 SIAE er af den opfattelse, at det første spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling, eftersom dette spørgsmål burde have været afklaret ved hjælp af en fortolkning af den nationale ret i overensstemmelse med EU-retten, hvorefter de apparater og medier til optagelse, der er erhvervet af andre end fysiske personer, udelukkende til erhvervsmæssige formål, ikke er underlagt opkrævningen af afgiften for privatkopiering.
- 18 I denne henseende bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at det inden for rammerne af det samarbejde, der i artikel 267 TEUF er indført mellem Domstolen og de nationale retter, udelukkende tilkommer den nationale retsinstans, for hvem en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, som den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. bl.a. dom af 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, præmis 21, og af 12.11.2015, Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, præmis 24).
- 19 Domstolen kan kun afvise at træffe afgørelse om et præjudicielt spørgsmål forelagt af en national ret, hvis det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål (jf. bl.a. dom af 16.5.2015, Gauweiler m.fl., C-62/14, EU:C:2015:400, præmis 25, og af 8.9.2015, Taricco m.fl., C-105/14, EU:C:2015:555, præmis 30).
- 20 Dette er ikke tilfældet i den foreliggende sag, for så vidt som det første spørgsmål, der er blevet stillet Domstolen, som vedrører fortolkningen af EU-retten, på ingen måde er hypotetisk, og det er blevet godtgjort, at der er en forbindelse med realiteten i tvisten i hovedsagen, og dette spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retlige bestemmelser, som den forelæggende ret anser for afgørende for den afgørelse, som den skal træffe i hovedsagen, nærmere bestemt for så vidt angår måderne for fritagelse for opkrævningen af afgiften for privatkopiering, når medier og apparater er erhvervet til formål, der klart er forskellige fra privatkopiering.
- 21 SIAE har ligeledes gjort gældende, at det andet spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling, eftersom det er identisk med spørgsmål, som Domstolen allerede har udtalt sig om.

- 22 En sådan formalitetsindsigelse må forkastes. Selv hvis det antages, at det rejste spørgsmål er materielt identisk med et spørgsmål, der allerede har været genstand for en præjudiciel afgørelse i en lignende sag, ville en sådan omstændighed nemlig ikke på nogen måde forhindre en national ret i at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål, og har ikke til følge, at det således forelagte spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 13 og 15, af 2.4.2009, Pedro IV Servicios, C-260/07, EU:C:2009:215, præmis 31, og af 26.11.2014, Mascolo m.fl., C-22/13, C-61/13, C-63/13 og C-418/13, EU:C:2014:2401, præmis 49).
- 23 De præjudicielle spørgsmål kan derfor antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 24 Med spørgsmålene, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om EU-retten, navnlig artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national ordning som den i hovedsagen omhandlede, der dels betinger fritagelsen for betalingen af afgiften for privatkopiering for producenter og importører af apparater og medier til en brug, der klart er forskellig fra privatkopiering, af, at der indgås aftaler mellem en enhed, der har et retligt monopol på repræsentationen af interesserne for ophavsmænd til værker, og de personer, der skal betale kompensationen, eller deres brancheorganisationer, dels fastsætter, at tilbagebetalingen af en sådan afgift, når den er blevet betalt uretmæssigt, kun kan kræves af den endelige bruger af disse apparater og disse medier.
- 25 Det bemærkes for det første, at medlemsstaterne i medfør af artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 har mulighed for at fastsætte undtagelser fra eller indskrænkninger i eneretten til reproduktion, der er fastsat i dette direktivs artikel 2, når der er tale om reproduktioner på ethvert medium foretaget af en fysisk person til privat brug og til formål, der hverken direkte eller indirekte er kommercielle, forudsat at indehaverne af denne eneret modtager en rimelig kompensation, der tager hensyn til de tekniske foranstaltninger, der er omhandlet i det nævnte direktivs artikel 6.
- 26 Som det fremgår af 35. og 38. betragtning til direktiv 2001/29, er dette direktivs artikel 5, stk. 2, litra b), udtryk for EU-lovgivers vilje om at fastsætte en særlig kompensationsordning, hvis gennemførelse udløses af rettighedshavernes tab, der i princippet skaber en forpligtelse til at »godtgøre« eller »kompensere« disse (dom af 9.6.2016, EGEDA m.fl., C-470/14, EU:C:2016:418, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis).
- 27 For så vidt som bestemmelserne i direktiv 2001/29 ikke udtrykkeligt regulerer de forskellige elementer i ordningen for rimelig kompensation, har medlemsstaterne en vid skønsmargin til at fastlægge, hvem der skal betale denne kompensation. Det samme gør sig gældende for så vidt angår fastlæggelsen af spørgsmålet om, hvilken form denne kompensation skal have, hvilke nærmere bestemmelser der skal gælde for den, og hvilket omfang den eventuelt skal have (jf. i denne retning dom af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 20 og den deri nævnte retspraksis).
- 28 Som det følger af Domstolens praksis, skal den rimelige kompensation for at være i overensstemmelse med artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 og følgelig den ordning, som denne hviler på, være knyttet til den skade, der er påført rettighedshaverne på grund af fremstillingen af private kopier (jf. i denne retning dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 En finansieringsordning for den rimelige kompensation er kun forenelig med kravene til en »rimelig balance« som omhandlet i 31. betragtning til direktiv 2001/29 mellem på den ene side rettighederne og interesserne for ophavsmænd, der modtager den rimelige kompensation, og på den anden side rettighederne og interesserne for brugerne af beskyttede frembringelser, hvis de pågældende apparater

og medier til reproduktion kan tænkes anvendt til privatkopiering og dermed forvolde skade for ophavsmanden til det beskyttede værk. Der foreligger således med hensyn til disse krav en nødvendig sammenhæng mellem anvendelsen af afgiften for privatkopiering med hensyn til de nævnte apparater og medier til digital reproduktion og brugen af disse sidstnævnte til privatkopiering (jf. i denne retning dom af 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, præmis 52).

- 30 For det andet skal det bemærkes, at Domstolen har udtalt, at eftersom den person, der har givet anledning til skaden for indehaveren af eneretten til reproduktion, er den, som til privat brug foretager denne reproduktion af et beskyttet værk uden at søge forudgående tilladelse fra nævnte indehaver, påhviler det i princippet denne person at erstatte det tab, der er forbundet med denne reproduktion, ved at finansiere den kompensation, der udbetales til den pågældende indehaver (dom af 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, præmis 45, af 16.5.2011, Stichting de ThuisKopie, C-462/09, EU:C:2011:397, præmis 26, og af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 23).
- 31 Domstolen har imidlertid fastslået, at det under hensyntagen til de praktiske vanskeligheder med at identificere de private brugere og forpligte disse til at godtgøre indehaverne af eneretten til reproduktion den skade, de har påført dem, står medlemsstaterne frit for med henblik på finansieringen af den rimelige kompensation at indføre en »afgift for privatkopiering« ikke for de pågældende privatpersoner, men for personer, der råder over udstyr, apparater og medier til reproduktion, og som i den forbindelse retligt eller faktisk giver privatpersoner adgang til dette udstyr. Inden for rammerne af en sådan ordning påhviler betalingen af afgiften for privatkopiering de personer, der råder over dette udstyr (jf. i denne retning dom af 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, præmis 46, af 16.6.2011, Stichting de ThuisKopie, C-462/09, EU:C:2011:397, præmis 27, og af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 24).
- 32 Medlemsstaterne kan således under visse betingelser uden forskel anvende afgiften for privatkopiering med hensyn til medier, der er egnede til reproduktion, herunder i det tilfælde, hvor den endelige anvendelse deraf ikke indgår i det tilfælde, der er omhandlet i artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 (jf. dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 44).
- 33 Domstolen har i denne henseende præciseret, at eftersom den nævnte ordning gør det muligt for de betalingspligtige at lade afgiftsbeløbet for privatkopiering indgå i prisen for adgangen til dette samme udstyr, apparater og reproduktionsmedier eller i prisen på kopieringsservice, bliver byrden ved afgiften i sidste ende båret af den private bruger, der betaler denne pris, og dette i overensstemmelse med den »rimelige balance«, der er omhandlet i 31. betragtning til direktiv 2001/29, som skal findes mellem interesserne for indehaverne af eneretten til reproduktion og interesserne for brugerne af de beskyttede frembringelser (jf. i denne retning dom af 16.6.2011, Stichting de ThuisKopie, C-462/09, EU:C:2011:397, præmis 28, og af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 25).
- 34 Idet det forholder sig således, har Domstolen udtalt, at en ordning, der skal anvende en sådan afgift, kan kun være i overensstemmelse med artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29, hvis indførelsen deraf er begrundet i praktiske vanskeligheder, og hvis de betalingspligtige har ret til tilbagebetaling af denne afgift, når den ikke skal betales (jf. i denne retning dom af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 31, og af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 45).
- 35 I denne henseende bemærkes, at en ordning for afgift for privatkopiering bl.a. kan være begrundet i nødvendigheden i at afhjælpe det umulige i at identificere de endelige brugere eller de praktiske vanskeligheder ved denne identifikation eller andre lignende vanskeligheder (dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).

- 36 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at den nævnte afgift under alle omstændigheder ikke må finde anvendelse på levering af udstyr, apparater og medier til reproduktion til andre personer end fysiske personer til formål, der klart er forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug (dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis).
- 37 En sådan ordning skal i øvrigt fastsætte en ret til tilbagebetaling af afgiften for privatkopiering, der er effektiv, og som ikke gør tilbagebetalingen af den betalte afgift uforholdsmæssig vanskelig. I denne henseende skal rækkevidden og effektiviteten af, rådigheden over, offentliggørelsen af og enkeltheden af brugen af retten til tilbagebetaling gøre det muligt at udligne en eventuel ubalance, som opstår ved afgiftsordningen for privatkopiering som konsekvens af de konstaterede praktiske vanskeligheder (jf. i denne retning dom af 11.7.2013, Amazon.com International Sales m.fl., C-521/11, EU:C:2013:515, præmis 36, og af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 52).
- 38 Det er i lyset af disse betragtninger, at spørgsmålene fra den forelæggende ret skal undersøges.
- 39 For det første skal det bemærkes, at den omhandlede ordning for rimelig kompensation, således som den fremgår af LDA's artikel 71f, stk. 1, fastsætter, at afgiften for privatkopiering består af en andel af den pris, som den endelige bruger betaler til forhandleren af de pågældende apparater og medier, hvis beløb er fastsat på grundlag af deres optagelsesevne. I overensstemmelse med LDA's artikel 71f, stk. 3, skal denne afgift betales af den, der med gevinst for øje producerer eller indfører sådanne apparater og medier på det italienske område.
- 40 Det står i denne henseende fast, at den i hovedsagen omhandlede ordning ikke fastsætter en generelt anvendelig bestemmelse, der fritager de producenter og importører, der godtgør, at apparaterne og medierne er blevet erhvervet af andre end fysiske personer til formål, der er klart forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug, for betalingen af afgiften for privatkopiering.
- 41 Det følger imidlertid af Domstolens praksis, der er anført i nærværende doms præmis 36, at den nævnte afgift ikke må finde anvendelse på levering af sådant udstyr.
- 42 Som det blev anført i nærværende doms præmis 29, er en finansieringsordning for den rimelige kompensation nemlig kun forenelig med kravene til en »rimelig balance« som omhandlet i 31. betragtning til direktiv 2001/29, hvis de pågældende apparater og medier til reproduktion kan tænkes anvendt til privatkopiering.
- 43 Som den italienske regering har fremhævet, fastsætter det tekniske bilag ganske vist i artikel 4, at SIAE skal »fremme« protokoller »herunder med henblik på at anvende objektive eller subjektive fritagelser som f.eks. i tilfælde af erhvervmæssig brug af apparater og medier eller med hensyn til bestemte videospilapparater«, idet disse protokoller skal vedtages i samråd med de personer, som er forpligtet til at afgiften for privatkopiering, eller med disses brancheorganisationer.
- 44 Domstolen har imidlertid anført, at de undtagelser, der er fastsat i artikel 5 i direktiv 2001/29, skal anvendes under hensyntagen til ligebehandlingsprincippet, der er et grundlæggende princip i EU-retten, som er fastslået i artikel 20 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, og som ifølge Domstolens faste praksis kræver, at ensartede situationer ikke må behandles forskelligt, og at forskellige situationer ikke må behandles ens, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 31 og 32 og den deri nævnte retspraksis).

- 45 Medlemsstaterne kan derfor ikke fastsætte bestemmelser om rimelig kompensation, der indfører en uberettiget ulige behandling mellem forskellige kategorier af erhvervsdrivende, der markedsfører sammenlignelige varer, som er omfattet af undtagelsen for privatkopiering, eller mellem forskellige kategorier af brugere af beskyttede frembringelser (dom af 5.3.2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).
- 46 I det foreliggende tilfælde skal det konstateres, at den omhandlede ordning ikke gør det muligt i hvert tilfælde at sikre en lige behandling af de producenter og importører, som er underlagt afgiften for privatkopiering, der kan befinde sig i ensartede situationer.
- 47 Det skal nemlig indledningsvis bemærkes, således som det blev anført i nærværende doms præmis 40, at denne ordning, som ikke fastsætter en generelt anvendelig bestemmelse, der fritager de producenter og importører, som godtgør, at apparaterne og medierne er blevet erhvervet af andre end fysiske personer til formål, der er klart forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug, for betalingen af afgiften for privatkopiering, begrænser sig til at fastsætte en indsatsforpligtelse for SIAE, idet sidstnævnte kun har en forpligtelse til at »fremme« indgåelsen af aftaleprotokoller med de personer, der skal betale afgiften for privatkopiering. Det følger heraf, af producenter og importører, der befinder sig i ensartede situationer, kan blive behandlet forskelligt, alt efter om de har indgået en aftaleprotokol med SIAE eller ikke.
- 48 Det bemærkes herefter, at den nævnte ordning, navnlig artikel 4 i det tekniske bilag, ikke fastsætter objektive og transparente kriterier, der skal være opfyldt af de personer, der er forpligtet til at betale den rimelige kompensation eller af deres brancheorganisationer, med henblik på indgåelsen af sådanne aftaleprotokoller, idet denne bestemmelse begrænser sig til som eksempel at nævne fritagelsen »i tilfælde af erhvervsmæssig brug af apparater og medier eller med hensyn til bestemte videospilapparater« og de praktiske fritagelser i øvrigt, ifølge selve ordlyden af denne artikel har en objektiv eller subjektiv karakter.
- 49 Endelig bemærkes, at det, eftersom indgåelsen af sådanne protokoller er overladt til fri forhandling mellem på den ene side SIAE og på den anden side de personer, der er forpligtet til at betale den rimelige kompensation, eller deres brancheorganisationer, skal lægges til grund, at det, selv hvis sådanne protokoller indgås med alle de personer, der kan gøre en fritagelse for opkrævningen af afgiften for privatkopiering gældende, ikke garanteres, at de producenter og importører, der befinder sig i ensartede situationer, behandles identisk, idet ordlyden af sådanne aftaler er resultatet af en privatretlig forhandling.
- 50 De elementer, der er fremhævet i nærværende doms præmis 47-49, er i øvrigt til hinder for, at det kan antages, at den i hovedsagen omhandlede nationale ordning er af en sådan art, at det sikres, at det krav, der er anført i nærværende doms præmis 44, opfyldes på effektiv måde og under overholdelse af bl.a. retssikkerhedsprincippet.
- 51 Som det følger af ordlyden af det andet præjudicielle spørgsmål og af de bemærkninger, der er blevet fremlagt for Domstolen, fastsætter proceduren for tilbagebetaling, der er blevet udarbejdet af SIAE, og som fremgår af sidstnævntes »anvisninger«, der kan findes på internettet, at tilbagebetalingen kun kan kræves af den endelige bruger, der ikke er en fysisk person. Tilbagebetalingen kan derimod ikke kræves af producenten eller importøren af medier og apparater.
- 52 I denne henseende er det tilstrækkeligt at konstatere, således som generaladvokaten har gjort det i punkt 58 og 59 i forslaget til afgørelse, at selvom Domstolen i dom af 5. marts 2015, Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144, præmis 55) ganske vist har anført, at EU-retten ikke er til hinder for en ordning for rimelig kompensation, der fastsætter en ret til tilbagebetaling af afgiften for privatkopiering for alene den endelige bruger af apparater eller medier, der er underlagt afgiften, har den præciseret, at en sådan ordning kun er forenelig med EU-retten på den betingelse, at de

betalingspligtige under overholdelse af EU-retten fritages for betalingen af den nævnte afgift, hvis de beviser, at de har leveret de pågældende apparater og medier til andre personer end fysiske personer til formål, der klart er forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug.

- 53 Dette er imidlertid ikke tilfældet i den foreliggende sag, således som det fremgår af de betragtninger, der fremgår af nærværende doms præmis 39-49.
- 54 Det skal i øvrigt bemærkes, således som det følger af 31. betragtning til direktiv 2001/29, at der skal opretholdes en rimelig balance mellem rettighedshaverne og brugerne af de beskyttede frembringelser. Ifølge Domstolens praksis skal en ordning for rimelig kompensation derfor indeholde mekanismer, herunder betalingsmekanismer, der har til formål at udligne enhver form for »overkompensation« til skade for den ene eller den anden type brugere, der ikke er forenelig med det krav, der er anført i nævnte betragtning (jf. analogt dom af 12.11.2015, Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, præmis 85 og 86).
- 55 Idet den i hovedsagen omhandlede ordning for rimelig kompensation i det foreliggende tilfælde ikke fastsætter tilstrækkelige garantier for fritagelsen for betalingen af afgiften for producenter og importører, der beviser, at apparaterne og medierne er blevet erhvervet til formål, der klart er forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug, skulle denne ordning under alle omstændigheder, således som det er blevet anført i nærværende doms præmis 37, fastsætte en ret til tilbagebetaling af afgiften, der er effektiv, og som ikke gør tilbagebetalingen af den betalte afgift uforholdsmæssig vanskelig. Den ret til tilbagebetaling, der er fastsat ved den ordning for rimelig kompensation, der er omhandlet i hovedsagen, kan imidlertid ikke anses for at være effektiv, eftersom det står fast, at den ikke er åben for fysiske personer, selv når disse erhverver apparater og medier til formål, der klart er forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug.
- 56 Henset til alle de ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål besvares med, at EU-retten, navnlig artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national ordning som den i hovedsagen omhandlede, der dels betinger fritagelsen for betalingen af afgiften for privatkopiering for producenter og importører af apparater og medier til en brug, der klart er forskellig fra privatkopiering, af, at der indgås aftaler mellem en enhed, der har et retligt monopol på repræsentationen af interesserne for ophavsmænd til værker, og de personer, der skal betale kompensationen, eller deres brancheorganisationer, dels fastsætter, at tilbagebetalingen af en sådan afgift, når den er blevet betalt uretmæssigt, kun kan kræves af den endelige bruger af de nævnte apparater og medier.

Begæringen om begrænsning af dommens tidsmæssige virkninger

- 57 I de skriftlige bemærkninger har SIAE anmodet Domstolen om at begrænse de tidsmæssige virkninger af nærværende dom, såfremt Domstolen måtte fastslå, at artikel 5, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/29 er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede.
- 58 Til støtte for begæringen har SIAE for det første henledt Domstolens opmærksomhed på de alvorlige økonomiske følger for SIAE, som en dom med en sådan konklusion vil have, eftersom kompensationerne med undtagelse af en forholdsmæssig andel, som SIAE har beholdt for at dække de udgifter, der er forbundet med SIAE's betalingsaktivitet, allerede er blevet fordelt til de retlige efterfølgere. For det andet er der ikke tvivl om, at SIAE har handlet i god tro og med fuld overbevisning om, at den i hovedsagen omhandlede nationale ordning var helt forenelig med EU-retten, og denne overbevisning har været styrket ved det forhold, at Kommissionen, der var fuldt bekendt med ordningen, på trods af at denne ordning er blevet anvendt i lang tid, aldrig har rejst indsigelse om den nævnte ordnings forenelighed med EU-retten.

- 59 I denne forbindelse bemærkes, at den fortolkning, som Domstolen foretager af en EU-retlig regel under udøvelse af sin kompetence i henhold til artikel 267 TEUF, i henhold til fast retspraksis skal belyse og præcisere betydningen og rækkevidden af den pågældende regel, således som den skal forstås og anvendes, henholdsvis burde have været forstået og anvendt fra sin ikrafttræden. Det følger heraf, at den således fortolkede regel kan og skal anvendes af retten endog i forbindelse med retsforhold, der er stiftet og består, før der afsiges dom vedrørende fortolkningsanmodningen, såfremt betingelserne for at forelægge en tvist om anvendelsen af den nævnte regel i øvrigt er opfyldt (jf. bl.a. dom af 17.2.2005, Linneweber og Akritidis, C-453/02 og C-462/02, EU:C:2005:92, præmis 41, af 6.3.2007, Meilicke m.fl., C-292/04, EU:C:2007:132, præmis 34, og af 27.2.2014, Transportes Jordi Besora, C-82/12, EU:C:2014:108, præmis 40).
- 60 Domstolen vil kun undtagelsesvis i henhold til et almindeligt retssikkerhedsprincip, der er sikret i Unionens retsorden, finde anledning til at begrænse borgernes mulighed for at påberåbe sig den således fortolkede bestemmelse med henblik på anfægtelse af tidligere i god tro stiftede retsforhold. For at der kan træffes bestemmelse om en sådan begrænsning, skal to hovedbetingelser være opfyldt, nemlig at de berørte parter skal være i god tro, og at der skal være fare for alvorlige forstyrrelser (jf. bl.a. dom af 10.1.2006, Skov og Bilka, C-402/03, EU:C:2006:6, præmis 51, af 3.6.2010, Kalinchev, C-2/09, EU:C:2010:312, præmis 50, og af 27.2.2014, Transportes Jordi Besora, C-82/12, EU:C:2014:108, præmis 41).
- 61 Konkret har Domstolen kun truffet en sådan bestemmelse under ganske bestemte omstændigheder, hvor der ellers var risiko for alvorlige økonomiske følger, navnlig fordi der var stiftet mange retsforhold i god tro i henhold til de pågældende retsforskrifter, som blev anset for at være lovligt i kraft, og fordi det fremgik, at borgerne og de nationale myndigheder var blevet tilskyndet til at følge en adfærd, som ikke var i overensstemmelse med EU-retten, på grund af en objektiv og betydelig usikkerhed vedrørende de EU-retlige bestemmelsers rækkevidde, en usikkerhed, som de øvrige medlemsstater eller Europa-Kommissionen eventuelt selv havde bidraget til med den af dem fulgte adfærd (dom af 27.2.2014, Transportes Jordi Besora, C-82/12, EU:C:2014:108, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).
- 62 I det foreliggende tilfælde skal det for så vidt angår det første kriterium fastslås, at Domstolen i dom af 21. oktober 2010, Padawan (C-467/08, EU:C:2010:620, præmis 53), allerede havde udtalt sig om foreneligheden med EU-retten af en ordning, der fastsætter anvendelsen uden forskel af afgiften for privatkopiering med hensyn til alle typer af apparater og medier til digital reproduktion, herunder i det tilfælde, hvor disse er erhvervet af andre personer end fysiske personer til formål, der klart er forskellige fra formålet om fremstilling af kopier til privat brug. Under disse omstændigheder kan SIAE på ingen måde gøre gældende, at SIAE var blevet overbevist om, at den i hovedsagen omhandlede ordning var i overensstemmelse med EU-retten på grund af en manglende indsigelse fra Kommissionens side med hensyn til denne lovgivnings forenelighed med EU-retten.
- 63 Under alle omstændigheder skal det for så vidt angår det andet kriterium konstateres, at SIAE ikke har bevist, at der foreligger alvorlige forstyrrelser, idet SIAE har begrænset sig til at anføre, at kompensationerne allerede fuldt ud er blevet fordelt til de retlige efterfølgere, og at SIAE »sandsynligvis ikke vil være i stand til at kræve sådanne beløb tilbagebetalt«.
- 64 Der er derfor ikke anledning til at begrænse nærværende doms tidsmæssige virkninger.

Sagens omkostninger

- 65 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

EU-retten, navnlig artikel 5, stk. 2, litra b), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national ordning som den i hovedsagen omhandlede, der dels betinger fritagelsen for betalingen af afgiften for privatkopiering for producenter og importører af apparater og medier til en brug, der klart er forskellig fra privatkopiering, af, at der indgås aftaler mellem en enhed, der har et retligt monopol på repræsentationen af interesserne for ophavsmænd til værker, og de personer, der skal betale kompensationen, eller deres brancheorganisationer, dels fastsætter, at tilbagebetalingen af en sådan afgift, når den er blevet betalt uretmæssigt, kun kan kræves af den endelige bruger af de nævnte apparater og medier.

Underskrifter